

УДК 342:340.12(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.56>

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО БЕНЕФІЦІАРНОГО ВЛАСНИКА ТА ПРИНЦИП ПРОЗОРОСТІ У КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ

Ямненко Т.М.,*доктор юридичних наук, професор
професор кафедри фінансового права
Навчально-науковий інститут права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ORCID: 0000-0002-9040-2358

Савенкова В.Г.,*кандидат юридичних наук, доцент кафедри фінансового права
Навчально-науковий інститут права**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ORCID: 0000-0003-1472-5443

Ямненко Т.М., Савенкова В.Г. Розкриття інформації про бенефіціарного власника та принцип прозорості у корпоративному управлінні.

У статті розглядається динаміка сучасного світу, де глобалізація визначає економічні та фінансові відносини, поняття «бенефіціарний власник» стає ключовим у контексті міжнародних фінансових структур. Ця тема викликає значний інтерес і дискусію, оскільки ідентифікація справжнього власника та користувача фінансових ресурсів стає складнішою через розвиток різноманітних бізнес-моделей та фінансових інструментів. Наразі прозорість бенефіціарної власності розглядається як ключовий аспект політики у боротьбі з незаконними фінансовими потоками, до яких належать транскордонні фінансові операції, спрямовані на відмивання грошей, ухилення від сплати податків; корупція та фінансування тероризму. Без прозорості бенефіціарної власності злочинці можуть брати участь у незаконній діяльності, приховуючи це за юридичними особами чи номінальними власниками. Зловживання корпоративною таємницею можна запобігти шляхом ідентифікації, реєстрації та розкриття інформації про осіб, які здійснюють вирішальний вплив або контроль за діяльністю юридичних осіб, таких як компанії, товариства, трасти або подібні юридичні особи. Питання створення суб'єктів із прозорою структурою власності, зниження рівня корупції, розкриття суспільству реальних власників певних компаній, запобігання та протидія легалізації незаконних доходів чиновниками всіх рівнів залишаються пріоритетними в Україні. Зокрема, країни, в яких юридичні особи можуть випускати акції на пред'явника або варранти на пред'явника, або в яких можуть існувати номінальні акціонери чи номінальні директори, повинні вжити

ефективних заходів для забезпечення того, щоб вони не використовувалися для відмивання коштів або фінансування тероризму. У статті розглядається роль бенефіціарного власника в міжнародних фінансових структурах, розкривається сутність поняття, його значення та вплив на фінансові процеси. Дослідження спрямоване на розкриття ключових аспектів, пов'язаних із визначенням бенефіціарного власника, його ролі у запобіганні агресивному податковому плануванню, а також у контексті дотримання міжнародних норм і стандартів у сфері фінансової прозорості.

Ключові слова: бенефіціарний власник, податки, оподаткування, фінансові структури, холдинг, прозорість, податкове планування, корпоративне управління, ОЕСР.

Yamnenko T., Savenkova V. Disclosure of information about the beneficial owner and the principle of transparency in corporate governance.

The article considers the dynamics of the modern world, where globalization determines economic and financial relationships, the concept of "beneficial owner" becomes the key in the context of international financial structures. This topic is of considerable interest and debate as the identification of the true owner and user of financial resources becomes more difficult due to the development of diverse business models and financial instruments. At present, transparency of beneficial ownership is considered as a key aspect of policy in the fight against illegal financial flows, which include cross-border financial transactions aimed at money laundering, tax evasion; corruption and terrorist financing. Without transparency of beneficial ownership, criminals are able to participate in illegal activities, hiding it behind legal entities or

nominal owners. Abuse of corporate secrets can be prevented by identifying, registering and disclosing information about individuals who exercise decisive influence or control over the activities of legal entities, such as companies, partnerships, trusts or similar legal entities. The issues of creating entities with a transparent ownership structure, reducing the level of corruption, disclosing the real owners of certain companies to society, preventing and counteracting the legalization of illegal income by officials of all levels continue to be a priority in Ukraine. In particular, countries in which legal entities may issue bearer shares or bearer warrants, or in which nominal shareholders or nominee directors may exist, should take effective measures to ensure that they are not used to launder funds or finance terrorism. This article examines the role of the beneficial owner in international financial structures, revealing the essence of the concept, its meaning and impact on financial processes. The study is aimed at revealing the key aspects related to the definition of the beneficial owner, its role in preventing aggressive tax planning, as well as in the context of compliance with international norms and standards in the field of financial transparency.

Key words: beneficial owner, taxes, taxation, financial structures, holding, transparency, tax planning, corporate governance, OECD.

Актуальність теми дослідження. Корпоративне управління є важливим для ефективного функціонування ринків і підприємств. Ефективна та стійка інфраструктура корпоративного управління сприяє зміцненню довіри інвесторів і допомагає компаніям відповідати їх очікуванням. Це також допомагає регуляторам ефективно вирішувати системні проблеми, а зацікавленим сторонам – виконувати свої ролі в компанії. Це означає, що компанії та інші корпоративні структури мають працювати дотримуючись принципу прозорості.

Останні десятиріччя категорія «бенефіціарного власника» привертає значну увагу внаслідок широкого використання цього терміну у міжнародних фінансових структурах. **Метою даної статті** є проведення аналізу концепції бенефіціарної власності в міжнародному податковому праві, з фокусом на принцип прозорості у корпоративному управлінні.

Виклад основних положень. Аналіз концепції бенефіціарного власника охоплює три аспекти міжнародного податкового права: внутрішнє податкове законодавство, міжнародні податкові угоди та стандарти ЄС у сфері оподаткування.

Для початку необхідно визначити два аспекти: по-перше, як розуміти термін «бенефіціарна власність», оскільки це є ключовим для податкового режиму міжнародних фінансових структур, і, по-друге, яку роль відіграє принцип прозоро-

сті для правомірного корпоративного управління підприємствами.

Поняття бенефіціарного власника впливає із правових традицій загального права, тому за етимологією цієї концепції необхідно звертатися до звичаєвого права Великобританії та США [1]. Зауважимо, що чимало країн на момент виникнення концепції бенефіціарного власника взагалі не використовували це поняття. Поняття «номінальний власник», «законний власник» і «бенефіціарний власник» відображають умову, що різні форми власності в загальному праві можуть належати різним особам. У праві власності юридична традиція загального права зазвичай розрізняє юридичну та фінансову власність, саме якій і притаманна концепція бенефіціарного власника [2].

На міжнародному рівні категорія «бенефіціарний власник» була закріплена в Модельній податковій конвенції Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – МПК ОЕСР) 1977 р. [3]. Цей термін було суттєво розширено в редакції Модельних податкових конвенцій ОЕСР у 2011 р. [4], у 2014 р. [5]. За змістом ст. 10, 11, 12 МПК ОЕСР бенефіціарним власником є, зокрема, особа, яка безпосередньо чи опосередковано контролює принаймні 25% статутного капіталу юридичної особи. Коментар до Конвенції дає можливість державам встановлювати менший відсоток володіння для встановлення ознаки бенефіціарного володіння [6].

У деяких країнах ЄС, зокрема, у Данії, іноземні компанії зобов'язані сплачувати місцевий податок з процентів, отриманих від місцевої компанії, якщо ці компанії мають між собою структурні зв'язки. З метою уникнення оплати місцевого податку, сторони договору позики використовують проміжні (кондуїтні) компанії, які є резидентами іноземних країн та не є членами ЄС. У цьому випадку проміжна компанія офіційно вважається кредитором за кредитом, наданим компанією-боржнику, а податкова угода між країнами резиденції кредитора та боржника дозволяє використати знижену ставку податку або уникнути оподаткування взагалі. Такі структури послідовних кредитів широко використовуються в різних країнах світу [7].

У Франції, Німеччині та Данії по-суті відсутній поділ між економічною та юридичною власністю. Згідно з місцевим податковим законодавством цих країн, власність належить одній (або кільком) особам. Визначення власника з метою оподаткування ґрунтується на оцінці того, хто має повноваження реалізувати право власності найбільш повно [7].

У контексті міжнародного оподаткування Клаус Фогель розглядає бенефіціарного власника як особу, що може прийняти рішення про розподіл капіталу чи активу [8].

Отже, бенефіціарний власник – це особа (або особи), яка в кінцевому підсумку володіє, контролює або отримує вигоди від компанії (або будь-якої іншої форми юридичної особи). Важливо, що бенефіціарний власник може відрізнятися від законного власника компанії, тобто фізичної чи юридичної особи з безпосереднім і офіційним правом власності. Хоча ці дві правомочності можуть об'єднуватися в одній особі, скажімо, у малому бізнесі з одним чітким власником, вони також можуть належати різним особам. Насправді у випадку складних і непрозорих корпоративних структур законними власниками часто є компанії або особи, у яких фактично відсутня правомочність контролю. У цих випадках певний ланцюжок законних власників може приховати бенефіціарного власника, тобто особу в кінці ланцюжка з кінцевим контролем. У цьому випадку одним із найважливіших принципів корпоративного управління є принцип прозорості. При цьому прозорість не лише відображає легітимні практики управління, але й є необхідною складовою концепції бенефіціарного власника.

Прозорість означає, що інформація є доступною, чіткою та недвозначною. Вона допомагає бенефіціарним власникам мати повний обсяг інформації про фінансовий стан, діяльність та рішення, що приймаються в компанії. Це дає можливість бути впевненими в тому, що їх інтереси адекватно представлені та захищені [9]. Також прозорість відображається у багатьох сферах діяльності юридичної особи, включаючи фінансову звітність, структуру власності, процедури управління і прийняття рішень, тощо. Відкритість і доступність цих даних дозволяють бенефіціарним власникам бути активною частиною управління, сприяють виявленню можливих конфліктів інтересів і підтримці прозорої управлінської культури. Загальновизнаним є факт, що компанії, які дотримуються принципів прозорості, займають більш стійкі позиції на ринку; вони також привертають увагу інвесторів.

Саме прозорість є ключовим елементом ефективного корпоративного управління та підтримки довіри до підприємства. Основні аспекти, що роблять прозорість важливою, включають:

1) Забезпечення відповідальності. Прозорість дозволяє бенефіціарному власнику та учасникам ринку контролювати діяльність підприємства та несення відповідальності у разі порушень або неправомірної поведінки.

2) Залучення інвесторів. Прозорість забезпечує довіру інвесторів та впевненість в тому, що їхні інтереси будуть захищені та доступ до необхідної інформації для прийняття раціональних рішень буде забезпечен.

3) Підвищення репутації. Підприємства, які пропагують прозорість, здатні підвищити свою репутацію як у міжнародних корпоративних від-

носінах, так і серед своїх споживачів та партнерів. Це може призвести до більш вигідних угод та стимулювати довіру до бренду підприємства.

4) Захист від корупції та зловживань. Прозорість перешкоджає корупції та зловживанням в органах управління підприємства, оскільки вона дозволяє виявити неправомірні дії та слугує основою для проведення внутрішнього контролю та аудиту [10].

Прозорість можна визначити як принцип відкритості, доступності та передбачуваності, який дозволяє сторонам отримувати неупереджену та вчасну інформацію про діяльність організації. Вона є важливою складовою ефективного управління, оскільки забезпечує довіру, зрозумілість та відповідальність.

Бенефіціарний власник – особа або група осіб, які отримують користь від підприємницької діяльності. Прозорість в управлінні має безпосередній зв'язок з бенефіціарним власником, оскільки вона створює умови для постійного інформування про фінансовий стан, діяльність та стратегію компанії. Крім того, прозорість надає бенефіціарному власнику кілька важливих переваг. По-перше, вона робить його роль більш доступною та зрозумілою, дозволяючи виявити потенційні конфлікти інтересів. По-друге, прозорість зміцнює довіру бенефіціарного власника серед акціонерів, співробітників та інших зацікавлених сторін. Варто також згадати про позитивний вплив на імідж та репутацію компанії, що сприяє залученню нових інвесторів та партнерів. Як приклад, можна згадати компанії, що успішно використовують прозорість як стратегічний інструмент. Наприклад, одна зі студійної компаній Disney публікує річні звіти, де детально висвітлюється фінансова діяльність, фінансові результати, плани та стратегія.

Відсутність прозорості може мати декілька негативних наслідків для бенефіціарного власника. Наприклад, відсутність постійного поновлення інформації може призвести до скорочення довіри та підозрливості з боку інвесторів і потенційних партнерів. Крім того, можуть виникнути правові ризики та проблеми, пов'язані з невиконанням вимог законодавства щодо звітності та прозорості [11].

Адекватне розкриття інформації та вимоги до звітності є вкрай важливими для пом'якшення несприятливих наслідків прийняття неправовірних рішень акціонерами і забезпечення точного ціноутворення цінних паперів. Крім того, інформація про структуру контрольного пакету акцій компанії та права голосу має вирішальне значення для врегулювання конфліктів між контрольними та міноритарними інвесторами.

У той самий час розкриття інформації про бенефіціарного власника є важливим аспектом бізнесу та фінансів, оскільки воно сприяє про-

зорості, боротьбі з корупцією та фінансовими злочинами. Крім того, це запобігає використанню фінансових засобів для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, адже за допомогою комплексних і складних структур власності можна приховати справжніх власників активів.

Крім того, розкриття бенефіціарного власника сприяє більш ефективному контролю влади та управління в юридичній особі. Компанії, які працюють в рамках закону та розкривають інформацію про своїх бенефіціарних власників, заслуговують на більшу довіру та підтримку банків, інвесторів та споживачів.

У країнах, де встановлені правила розкриття інформації про бенефіціарних власників, бізнес накопичує менше ризиків, оскільки законодавство забезпечує перевірку та уповноважених осіб, які збирають та перевіряють інформацію про власника. Це сприяє збільшенню прозорості і довіри в сфері бізнесу, що в свою чергу сприяє просуванню більш ефективної регуляторної політики та сприяє економічному розвитку.

Ще одним прикладом поєднання принципу прозорості та концепції бенефіціарного власника є державне управління, а саме – боротьба зі злочинністю, відмиванням грошей, фінансовими шахрайствами та корупцією на державному рівні. Такі дані дозволяють утримати в полі зору осіб, які зловживають своїм статусом та мають можливість приховувати свої фінансові дії. Розкриття інформації робить фінансову систему більш прозорою та дозволяє державі ефективніше контролювати бізнес-сферу та створювати рівні умови функціонування бізнеса. Коли інформація про власників доступна широкому загалу інвесторів та партнерів, це дозволяє забезпечити конкуренцію на ринку. Без розкриття даних про бенефіціарного власника, підприємства можуть намагатися скористатися нечесними практиками, щоб уникнути конкуренції та здобути неправомірну перевагу.

Окрім того, розкриття інформації про бенефіціарного власника сприяє зменшенню ризику фінансування тероризму, адже санкції проти фінансування терористичних організацій вимагають точної ідентифікації осіб та організацій, які здійснюють фінансові транзакції. Розкриття інформації про бенефіціарного власника допомагає установити походження та напрямку цих фінансових потоків, а тим самим заборонити фінансування терористичних дій.

Висновки. Принцип прозорості є одним із найважливіших принципів корпоративного управління. Розкриття інформації про бенефіціарного власника є необхідним кроком для забезпечення прозорості інформації та боротьби з фінансовими злочинами. Прозорість сприяє установленню походження та напрямку фінансових потоків, а також допомагає уникнути використання фінан-

сових засобів для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Розкриття інформації сприяє ефективному контролю та управлінню в компаніях. Це дозволяє забезпечити більшу довіру та підтримку банків, інвесторів та споживачів, оскільки компанії, які діють у рамках закону та розкривають дані про бенефіціарного власника, демонструють свою готовність працювати з високим рівнем прозорості. Крім того, прозорість сприяє боротьбі з корупцією та фінансовими шахрайствами.

Отже, захист прав інвесторів, боротьба зі злочинністю та корупцією, забезпечення прозорості фінансової системи – все це важливі аргументи на користь розкриття інформації про бенефіціарного власника. Ураховуючи ці фактори, встановлення принципу прозорості та ефективного контролю є важливою метою для стабільного, розвинутого та довірчого бізнес середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Селезень П.О. Сучасне розуміння концепції бенефіціарного власника в міжнародних податкових відносинах: основні виклики. Альманах права. 2016. Випуск 7. С. 368–372.
2. C. Van der Elst and E.P.M. Vermeulen, Europe's Corporate Governance Green Paper: Do Institutional Investors Matter? Lex Research Topics in Corporate Law & Economics. 2011-2 Working Paper. URL: <http://ssrn.com/abstract=1860144>.
3. Commentaries on the articles of the model tax convention. URL: <https://www.oecd.org/berlin/publikationen/43324465.pdf>.
4. Articles of the OECD Model Tax Convention on Income and Capital. URL: <https://www.oecd.org/tax/treaties/47213736.pdf>.
5. Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2014_mtc_cond-2014-en.
6. Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2014. Article 10. Dividends. URL: https://read.oecd-ilibrary.org/taxation/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-condensed-version-2014/article-10-dividends_mtc_cond-2014-13-en#page1.
7. Beneficial Ownership in International Financing Structures by Jakob Bundgaard and Niels Winther-Sørensen. Reprinted from Tax Notes Int'l, May 19. 2008. P. 587. URL: https://corit-advisory.com/wp-content/uploads/2011/12/50TI0587-Bundgaard_Winther-Sorensen.pdf.
8. Klaus Vogel. Double Taxation Conventions. Kluwer Law International, 1997. P. 262–264.

9. Anti-Corruption Initiatives Beneficial Ownership. URL: https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2019/05/Global-Report_Beneficial-Ownership.pdf.
10. Beneficial Ownership and Control. A Comparative Study – Disclosure, Information and Enforcement. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/5k4dkhwckbzv-en.pdf?expires=1700300416&id=id&accname=guest&checksum=24AA63860597F4A6B26FEF3218547B5D>.
11. Владимиров В.В., Бригінець О.О. Підходи до визначення бенефіціарного власника: проблеми правозастосування. Часопис Київського університету права. 2023. № 1. С. 83–86.